

Η γλώσσα λειτουργεί με δύο τρόπους:

1. Αναφορική λειτουργία [κυριολεκτική \λογική\δηλωτική]

- Ο πομπός(ομιλητής ή συγγραφέας) απευθύνεται στη **λογική** του δέκτη
- Σκοπός του είναι να τον ενημερώσει, να τον **πληροφορήσει**.
- Χρησιμοποιεί λέξεις και φράσεις με την **κυριολεκτική** σημασία τους.
- Βασικός στόχος του συγγραφέα είναι η **αντικειμενική παρουσίαση** των απόψεών του ώστε να πληροφορήσει και **να πείσει**.

2. Ποιητική λειτουργία [μεταφορική\συγκινησιακή\συνυποδηλωτική]

- Ο πομπός απευθύνεται στο **συναίσθημα** του δέκτη
- Σκοπός του είναι να του **προσελκύσει το ενδιαφέρον**, να προκαλέσει **συναισθήματα** και αισθητική **συγκίνηση**.
- Χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με τη **μεταφορική\ συνυποδηλωτική** σημασία τους.

Η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας χρησιμοποιεί, συνήθως, και αξιοποιεί στοιχεία του ποιητικού λόγου : **σχήματα λόγου**(μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, αναλογίες)\ \ αντίθεση\ \ υπερβατό σχήμα \ \ εικόνες – εικονοπλαστικό λόγο \ \ λέξεις-σύμβολα, χρήση συμβόλων\ \ περιγραφή και αφήγηση \ \ τα σημεία στίξης ως σχόλιο).

Το κείμενο στο οποίο έχουμε την ποιητική λειτουργία της γλώσσας, γίνεται πιο άμεσο, παραστατικό, ζωντανό, κινητοποιεί συναισθηματικά τον δέκτη και εγείρει το ενδιαφέρον του. Ο αναγνώστης με αυτόν τον τρόπο ευαισθητοποιείται και συμερίζεται τον προβληματισμό του συγγραφέα.

ΑΣΚΗΣΗ 1. : Να υπογραμμίσετε τις λέξεις \ φράσεις που χρησιμοποιούνται με τη μεταφορική\ συνυποδηλωτική σημασία τους.

1. Το βιβλίο φωτίζει τον νου των ανθρώπων.
2. Ολοένα και λιγοστεύουν οι πνεύμονες πρασίνου.
3. Το διαδίκτυο παρέχει δυνατότητες πρόσβασης σε έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών.
4. Πολλά στερεότυπα σε βάρος της γυναίκας επιβιώνουν και σήμερα.
5. Θεμέλιο της κοινωνικής ζωής αποτελεί η οικογένεια.

ΑΣΚΗΣΗ 2. : Αναφορική ή ποιητική λειτουργία;

1. Η ενδυμασία αντανάκλα την αισθητική ενός ανθρώπου.
2. Η γη στην περιοχή μας είναι εύφορη.
3. Το άγχος τραυματίζει την ψυχική μας υγεία.
4. Η γυμναστική είναι απαραίτητη για την υγεία του ανθρώπου.

Το σχολείο χρειάζεται να καλλιεργεί τη λογική σκέψη και τον προβληματισμό.

ΑΣΚΗΣΗ 3. Να χρησιμοποιήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις με τη συνυποδηλωτική τους σημασία όπως στο παράδειγμα:

Δήλωση

Συνυποδήλωση

1. Η καρδιά του ανθρώπου
2. Πλησιάζω την πόρτα
3. Κόβω το χαρτί
4. Πυρήνας του ατόμου
5. Ρίζα του δέντρου
6. Ανοίγω την πόρτα
7. Τρέχω στον δρόμο
8. Ειρηνικός ωκεανός
9. Θαλάσσια κύματα
10. Φωτίζω τον χώρο
11. Ο στίβος του γηπέδου
12. Το κλίμα της γης

Η καρδιά της υπόθεσης

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΑΣΚΗΣΗ 3.

«Ο Σιμόεις με τους ασημένιους του στροβίλους[...]Η λέξη ακουγόταν σαν λυρικό τραγούδι, είδα ξαφνικά εκεί μπροστά μου αστραφτερές τις δίνες του νερού. Το ποτάμι κυλούσε ακτινοβολώντας κι εγώ ένιωσα τη δροσιά του: **έβλεπα** τις αντανάκλασεις του, τη γενναιοδωρία του καθαρού και γοργού νερού. Και για μια στιγμή **σταμάτησα** την ανάγνωση, γεμάτη θαυμασμό.

Αν προσθέσουμε σ' αυτά την απόλαυση της γλώσσας, [...]τη μοιραζόμουν με αυτούς τους ανθρώπους του μακρινού παρελθόντος που είχαν τόσο διαφορετικά συναισθήματα: **σαν ένα κόσμημα ανέπαφο στο βάθος ενός αρχαίου τάφου το θαύμα του νερού έγινε πιο συγκινητικό**, έχοντας διασχίσει τους αιώνες. Είχε εξαγνιστεί, είχε ακινητοποιηθεί για πάντα σαν ένας θησαυρός αγκυροβολημένος στην ίδια του τη ζωή.

Ποια λειτουργία της γλώσσας κυριαρχεί στο παραπάνω απόσπασμα; Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη πίσω από αυτή την επιλογή; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη το νόημα του κειμένου.

.....

.....

.....

.....

.....

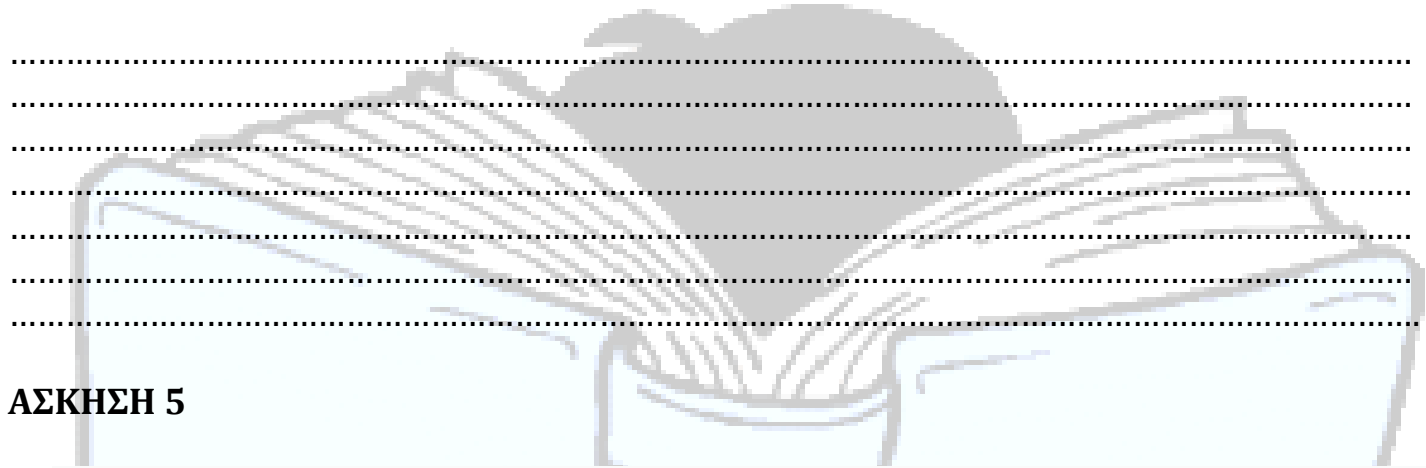
.....

.....

ΑΣΚΗΣΗ 4.

Όπως προκύπτει από τα διεθνή δεδομένα, 1 στα 7 παιδιά υπόκειται σε κάποια μορφή βίας στο σχολείο από τους συμμαθητές του. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, το πρόβλημα είναι εξίσου σοβαρό και πραγματικά υπάρχει ανάγκη μιας εθνικής στρατηγικής για την πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου.

Ποια λειτουργία της γλώσσας κυριαρχεί στο παραπάνω απόσπασμα; Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη πίσω από αυτή την επιλογή; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη το νόημα του κειμένου.

ΑΣΚΗΣΗ 5

Καλοκαίρι 1963 και οι ΗΠΑ ζουν, για μια ακόμη φορά, τον τρόμο του ρατσισμού. Ειδικά στις νότιες πολιτείες ακροδεξιές ρατσιστικές οργανώσεις, με επικεφαλής τη διαβόητη «Κου – Κλουξ – Κλαν», αλλά και οι αστυνομικές δυνάμεις, απαντούν με ωμή βία στις διεκδικήσεις των μαύρων για τα δικαιώματα στην εργασία και την εκπαίδευση, αλλά και την αναγνώριση των δημοκρατικών τους δικαιωμάτων, που διαρκώς παραβιάζονται. Οι εκδηλώσεις του αντιρατσιστικού κινήματος στις ΗΠΑ, όπου συμμετέχουν μαύροι και λευκοί δεν σταματούν. Κορύφωση η μνημειώδης διαδήλωση στις 28 Αυγούστου 1963 στην Ουάσιγκτον, στην οποία πήραν μέρος πάνω από 200.000 άτομα.

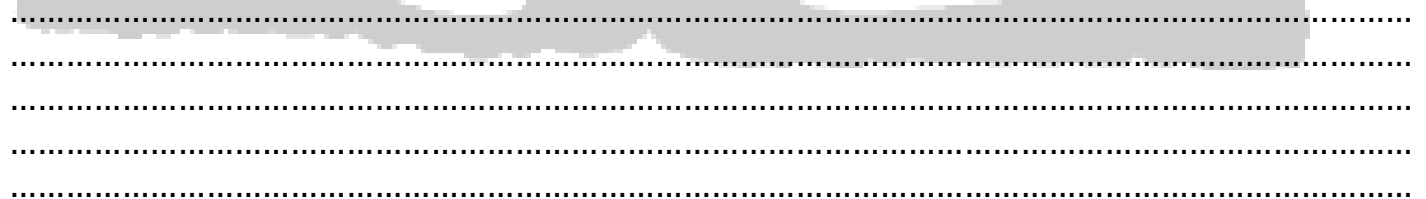
Κεντρικός ομιλητής στην τεράστια συγκέντρωση είναι ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ (1929 – 1968) και η ομιλία του έμεινε στην ιστορία με τον τίτλο «Έχω ένα όνειρο...».

Ακολουθεί απόσπασμα της ιστορικής ομιλίας του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ

«...Έχω ένα όνειρο ότι μια μέρα αυτό το έθνος θα ξεσηκωθεί και θα ζήσει το αληθινό νόημα της πεποίθησής του: «Θεωρούμε αυτές τις αλήθειες αυταπόδεικτες, ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν δημιουργηθεί ίσοι». Έχω ένα όνειρο ότι μια μέρα στους κόκκινους λόφους της Τζάρτζαρα, οι γιοι των πρώτων σκλάβων και οι γιοι των πρώτων ιδιοκτητών θα μπορέσουν να καθίσουν μαζί στο τραπέζι της αδελφότητας.

Έχω ένα όνειρο ότι μια μέρα ακόμη και η Πολιτεία του Μισισίπι, μια έρημη πολιτεία, πνιγμένη από τη λάβρα της αδικίας και της καταπίεσης, θα μεταμορφωθεί σε μια όαση ελευθερίας και δικαιοσύνης. Έχω ένα όνειρο ότι τα τέσσερα παιδιά μου μια μέρα θα ζήσουν σε ένα έθνος, όπου δε θα κριθούν από το χρώμα του δέρματος τους, αλλά από το περιεχόμενο του χαρακτήρα τους.

Ποια λειτουργία της γλώσσας κυριαρχεί στο παραπάνω απόσπασμα; Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη πίσω από αυτή την επιλογή; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη το νόημα του κειμένου.

ΑΣΚΗΣΗ 6. Στις υπογραμμισμένες φράσεις του Κειμένου 1 η χρήση της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική ή αναφορική/δηλωτική; Να ξαναγράψεις τις φράσεις με την αντίθετη χρήση από αυτήν που επεσήμανες, προσέχοντας ώστε να μην αλλοιωθεί το νόημα

Ο έρωτας μπορεί να σε στείλει στα ουράνια, αλλά και στα τάρταρα

Παραμένει ζωντανός, όσο τρέφεται από την ορμή της αλλαγής που φέρει μέσα του.

Ο έρωτας όμως γεννιέται στο σταυροδρόμι των προσωπικών μας επιδιώξεων

ΑΣΚΗΣΗ 7.

Σε ποια χωρία εντοπίζεις συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας; Να σχολιάσεις αυτήν την επιλογή. Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη πίσω από αυτή την επιλογή; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη το νόημα του κειμένου.

A) Μιλώντας κανείς για την ελληνική γλώσσα, μιλάει αναγκαστικά άλλοτε για ένα θαύμα και άλλοτε για ένα τραύμα. Θαύμα, για όλα αυτά που έχει επιδαψιλεύσει(= παρέχω κάτι σε αφθονία) στον συλλογικό ψυχισμό η γλώσσα αυτή, από τους στίχους των ποιητών που απαγγέλλουμε δυνατά σαν να μετέχουμε των αχράντων μυστηρίων της ζωής (Θεία Κοινωνία=), μέχρι το φως των φιλοσόφων με το οποίο φωτίζουμε μερικώς τα μυστήρια της ύπαρξης, και τραύμα από τη συλλογική ακηδία (=αδιαφορία, αμέλεια), την παθολογική αδιαφορία στην αντιμετώπιση της γλώσσας αυτής εκ μέρους των φυσικών της ομιλητών, από το μαράζωμα αυτού του πλούτου που κληρονομήθηκε μέσα στο χρόνο και αφυδατώνεται χρόνο με το χρόνο.

B) Η πολυαιώνια παρουσία του ελληνισμού πάνω στα δώθε ή εκείθε του Αιγαίου χώματα έφτασε να καθιερώσει μια ορθογραφία, όπου το κάθε ωμέγα, το κάθε ύψιλον, η κάθε οξεία, η κάθε υπογεγραμμένη δεν είναι παρά ένας κολπίσκος, μια κατωφέρεια, μια κάθετη βράχου πάνω σε μια καμπύλη πρύμνας πλεύμενου, νά'χει περάσει απ' όλες τις διεργασίες, όσες απαιτούνται για να μπορεί να διακρίνει το καίριο. Το καίριο σε αυτήν τη ζωή αυτή κείται πέραν του ατόμου.

- Με τη **μεταφορά** ο λόγος αποκτάει παραστατικότητα και ζωντάνια [γιατί η αφηρημένη έννοια, που εκφράζεται με αυτήν, εικονοποιείται και παραλληλίζεται με κάτι γνωστό από την εμπειρία μας. Επομένως, το αφηρημένο γίνεται συγκεκριμένο και επομένως ευκολότερα κατανοητό ενώ παράλληλα κινητοποιείται η σκέψη και η φαντασία αφού παραλληλίζονται].

π.χ. Ο σημερινός άνθρωπος δοκιμάζεται και παρασύρεται σε μια δίνη που δημιουργεί η ισοπέδωση των ηθικών αξιών.

Μεταφορά = σχήμα λόγου όπου η ιδιότητα ενός στοιχείου 'μεταφέρεται' σε ένα άλλο στοιχείο : *πέτρινη καρδιά*---η βασική ιδιότητα της πέτρας αποδίδεται στην καρδιά

- Σχήματα λόγου που είναι συγγενή με τη μεταφορά είναι:

A. η παρομοίωση : π.χ. *είναι όμορφη σα θεά*

B. η αλληγορία : π.χ. *το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και τα δυο το πρόσωπο* = με τη συνεργασία μπορούν να επιτευχθούν πράγματα

Γ. η προσωποποίηση : π.χ. *η γέννηση της δημοκρατίας*

Δ. η συνεκδοχή : π.χ. *στον ορίζοντα της θάλασσας φάνηκε ένα πανάκι* = καραβάκι

E. η μετωνυμία : π.χ. *όλο το θέατρο άρχισε να χειροκροτάει*

Ποιητική χρήση της γλώσσας "συναντούμε" πολύ συχνά στην δημοσιογραφία, στην ποίηση, στην υποκριτική και γενικότερα στην τέχνη. Αντίθετα αναφορική χρήση της γλώσσας "συναντούμε" πάντα σε επιστημονικά κείμενα και αλλού.

ΑΣΚΗΣΗ -1- Πώς λειτουργεί η μεταφορά;---τί επιδιώκει ο συντάκτης με αυτή του την επιλογή;(Σχολιάζουμε λαμβάνοντας υπόψη την ιδιότητα που 'μεταφέρεται' και τα συφραζόμενα.

Θυμόταν τον πατέρα του, ένα φοβερό κολοσσό, με μάτια φλογερά

.....

.....

.....

.....

Ο ρομαντισμός της, πεσμένος, κρυμμένος, της έτρωγε ακατάπαυστα τα σωθικά και μπορούσε να ξεσπάσει άγρια από τη μια στιγμή στην άλλη. Το μυστήριο βάσταξε καμιά δεκαριά χρόνια, ως ότου μια μέρα το ποτήρι ξεχείλισε. Η Σοφία ξαφνικά παράτησε τα παιδιά της, την κοινωνική της θέση, το όνομα και την περιουσία του αντρός της κ' έφυγε κρυφά με έναν Ιταλό τυχοδιώκτη

.....

.....

.....

.....

ΑΣΚΗΣΗ -2 -

Μπαίνοντας ο εικοστός αιώνας στο τελευταίο του τέταρτο, αισθάνομαι άστεγος και περιττός. Όλα είναι κατειλημμένα, ως και τ' άστρα. Οι άνθρωποι έχουν απαλλαγεί από κάθε παιδεία, όπως από την εποχή του Τσέγκις Χαν, και δεν ερωτεύονται ούτε κατ' ιδέαν, ενώ οι κολλεγιόπαιδες λύνουν εκπληκτικές εξισώσεις με μια ευκολία που είναι ν' απορείς : συν, πλην, δια, επί-άρα. Το μυστικό στη ζωή αυτή, φαίνεται δεν είναι αν είσαι δούλος ή όχι: καθόλου.

Είναι να οδηγείσαι με συνέπεια σε κάποιο «άρα» και να' χεις έτοιμη την απάντηση. Πολύ ωραία. Μπροστά , όμως, σε μια φράση ποιητική, για ποιο λόγο αυτό το «άρα» στομώνει; Το μυαλό μας κάνει μαιάνδρους απίθανους, προκειμένου στο μέλλον να σταδιοδρομήσει στα εργαστήρια , στους ηλεκτρονικούς εγκεφάλους, οπουδήποτε οσφραίνεται όφελος χειροπιαστό. Προκειμένου, όμως, να καταλήξει σε μια συνειδητοποίηση του «είναι», παραμένει στην πρώτη του Δημοτικού. Γιατί;

Απόσπασμα από το στοχαστικό δοκίμιο του Οδυσσέα Ελύτη
«Η μέθοδος του άρα» στο: Εν λευκώ, εκδ. Ίκαρος]

Με βάση με το 2^ο κείμενο, να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

α) Ποιο είναι το θέμα το οποίο απασχολεί τον συγγραφέα;

.....

β) Γιατί ο συγγραφέας αισθάνεται άστεγος και περιττός; [Σε τι ακριβώς αναφέρεται; Τι έχει συμβεί;]

.....

γ) Ποια λέξη 'κυριαρχεί' στη 2^η παράγραφο του κειμένου με ιδιαίτερο, ξεχωριστό τρόπο στο κείμενο; Να το εξηγήσετε.

.....

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ:

α) Να γράψετε μια παράγραφο όπου να ξεκινά με θεματική πρόταση «Ο άνθρωπος έχει κάνει απίστευτα επιτεύγματα»

ή

β) Να σχολιάσετε –σε μια παράγραφο -τη φράση «Προκειμένου, όμως, να καταλήξει σε μια συνειδητοποίηση του «είναι», παραμένει στην πρώτη του Δημοτικού».